

doğru dal budak salmış ve her mevsim meyve veren ağaçtır. Kötü ağaç ise köksüz, kolayca koparılabilen kısa ömürlü bir bitkidir. Müfessirler, bu âyetteki "güzel söz"ü kelime-i tevhid, iman veya müminin kendisi diye yorumlamışlardır. Çoğunluğun kabul ettiği birinci yoruma göre güzel ağacın kökü müminin kalbi, gövdesi imanın kendisi, dalları da müminin gerçekleştirdiği iyi amellerdir. "Kötü söz" ise şirk ve inkârdır. Bu, köksüz, kararsız, faydasız bir bitkiye benzer ki böyle bir bitkinin varlığıyla yokluğu birdir (bk. İbn Kayyim, s. 327-332).

Tübâ ağacı. "Güzellik, iyilik, huzur ve rahatlık, göz aydınlığı", ayrıca "en güzel, en hayırlı" mânalarına gelen *tübâ*, Kur'an-ı Kerim'de iman ve iyi amel sahiplerine vaad edilmiştir (bk. er-Ra'd 13/29). Râgıb el-İsfahânî, bunun cennetdeki her türlü nimet, ölümsüz hayat, zevai bulunmayan şeref ve yücelik, sürekli zenginlik anlamlarına gelebileceğini kaydeder (bk. *el-Müfredât*, "tübâ" md.). Bazı Müfessirler de *tübânın* cennetdeki bir ağacın adı olduğunu belirtmişlerdir (bk. Taberî, XXIII, 98-101; Râzî, XIX, 50). Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği bir hadise göre Hz. Peygamber'e *tübânın* dünya ağaçlarından hangisine benzediği sorulmuş, o da hiçbirine benzemediğini ifade etmiştir (bk. *Müsned*, IV, 183-184; ayrıca bk. *TÜBÂ*).

Yaktîn ağacı. Kur'an'da, Hz. Yûnus'un denizden hasta olarak karaya çıkarıldığı sırada çevresinde yaktîn türünden bir bitki bitirdiği ve vücudunun onunla örtüldüğü ifade edilir (bk. es-Sâffât 37/145-146). Kaynaklar yaktînin hızla gelişip dal budak salan, yaprakları büyük, gövdesiz, kabak türünden bir bitki olduğunu kaydeder (bk. *Kâmus Tercümesi*, "yaktîn" md.; Elmalılı, VI, 4075; ayrıca bk. YÜNUS).

Zakkum ağacı. Cehennemde biten ve cehennem halkının gıdası olacağı haber verilen ağaç. Kur'an'ın tasvirine göre tomurcukları şeytanların başına benzer. Cehennem halkı bu ağacın meyvesiyle karınlarını doyurmak zorunda kalacaklar, ancak bu şeyler karınlarında erimiyse madenler gibi kaynayacaktır. Sonra suya kanmayan hastalar gibi devamlı kaynar su içeceklerdir (bk. es-Sâffât 37/62-67; ed-Duhân 44/43-46; el-Vâkıa 56/51-55). Müfessirler Kur'an'da "lânetlenmiş ağaç" (el-İsrâ' 17/60) diye nitelendirilen ağacın da zakkum olduğunu kabul ederler (bk. ZAKKUM).

BİBLİYOGRAFYA:

İbn Hişâm, *es-Sîre* (nşr. Mustafa es-Sekkâ v.dğr.), Kahire 1375/1955, I, 234-235; *Müsned*, I, 119, 265, 392, 410; III, 67, 71, 426, 455, 460; IV, 61, 119, 183-184; V, 31, 179; Buhârî, "Ezân", 160, "Menâkıbü'l-enşâr", 32, "Tefsîr", 17/9, 56/1, "Megâzî", 35, "Vudû", 55-56, "İlim", 4, 5, "Medîne", 1, "Şîrb", 9; Müslim, "Münâfikîn", 27, "Fiten", 82, "Tahâret", 111, "Müsâkât", 7, "İmân", 310, "Tefsîr", 56/1; İbn Mâce, "Cenâ'iz", 4, "Menâsik", 15, "Ezân", 5, "Edeb", 8, "Fiten", 23, "Züh'd", 32; Ebû Dâvud, "Menâsik", 95, 99, "Zekât", 41; Tirmizî, "Fezâ'ilü'l-cihâd", 13, "Hac", 14, "Menâkıb", 6, "Fiten", 23; Taberî, *Câmî'u'l-beyân*, Bulak 1323-29 — Beyrut 1398/1978, XXIII, 98-101; Fârâbî, *Fuşûsü'l-hikem* (el-Mecmû' içinde), Kahire 1325/1907, s. 144; Beyhakî, *Delâ'ilü'n-nübüvve* (nşr. Abdurrahman Muhammed Osman), Kahire 1389/1969, I, 402; Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "tübâ" md.; İbnü'l-Cevzî, *Nüzhetü'l-lâ'iyün* (nşr. M. Abdülkerîm Kâzım er-Râzî), Beyrut 1404/1984, s. 380-382; Fahrreddin er-Râzî, *Mefâtihü'l-gayb*, Kahire 1934-62 — Beyrut, ts. (Dâru lhyâi't-türâsî'l-Arabî), XIX, 30, 50; XXIII, 19-20; Nevevî, *Şerhu Müslim*, Kahire 1347-49 — Beyrut 1392/1972, III, 201-202; İbn Kesir, *en-Nihâye* (nşr. Muhammed Fehim Ebû Abye), Riyad 1968, II, 252-263; İbn Kayyim, *et-Tefsîrü'l-kayyım* (nşr. M. Üveys en-Nedvî — M. Hâmid el-Fakkî), Kahire, ts. (Mektebetü's-Sünneti'l-Muhammediyye), s. 327-332; *Kâmus Tercümesi*, "yaktîn" md.; Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî*, Bulak 1301 — Beyrut, ts. (Dâru lhyâi't-türâsî'l-Arabî), XXIII, 55-56; XXVII, 149-150; Sââtî, *el-Fethu'r-rabbânî*, Beyrut, ts. (Dâru lhyâi't-türâsî'l-Arabî), XXIII, 186-187; Elmalılı, *Hak Dîni Kur'an Dili*, İstanbul 1960, V, 3522-3523, 3730; VI, 4042, 4075; VII, 4718-4719; M. Hamîdullah, *el-Veşâ'îku's-siyâsiyye*, Kahire 1941, s. 159, 161; Hasan Basri Çantay, *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, İstanbul 1404/1984, II, 634-635; Wensinck, *Miftâhu künûzî's-sünne*, "şecer" md.; M. F. Abdülbâkî, *Mu'cem*, "fâkihe", "fevâkih", "zıl" md.'leri; Ö. Rıza Doğrul — Kâmil Miras, "Ağaç", *İTA*, I, 118-122.

BEKİR TOPALOĞLU

İslâm Hukukunda Ağaç. Fıkıh âlimleri ağaçla ilgili hükümleri muhtelif konularda ele almışlardır. Ağaç, esas itibarıyla su ve ot gibi herkesin istifadede ortak olduğu mubah mallardan sayılmamıştır. Bu bakımdan genellikle üzerinde yetiştirdiği toprağın statüsüne bağlı olarak farklı hükümlere tâbidir. Kimse-nin mülkünde olmayan arazide kendiliğinden yetişen ağaçlardan devlet tarafından yetiştirilme getirilmemişse herkes faydalanabilir. Belli bir köy veya kasabaya tahsis edilen ormanlardaki ağaçlardan ise ancak orada yaşayanlar istifade ederler (bk. METRÜK). Sahipli arazi üzerindeki ağaçlardan ise sadece mal sahibi faydalanabilir. Kimse-nin mülkünde olmayan ölü toprakların ağaçlandırılarak ihyası mümkündür. Bu durumda ağaçların mülkiyeti diken kim-

seye aittir. Böyle bir arazide kendiliğinden yetişen ağaçları aşıl原因 kimse de onlara mâlik olur (bk. MEVÂT).

Fıkıh âlimlerince ağaç esas itibarıyla taşınır bir mal kabul edilmiştir. Bundan dolayı bir arazi üzerindeki ağaçlar o araziden bağımsız olarak satılabilir. Böyle bir satış halinde, taşınır kabul edildiği için şüf'a da doğmaz. Mâlikîler ağacı taşınmaz kabul ettiklerinden onun arsadan bağımsız satışında da şüf'a cereyan edeceği görüşündedirler. Bunun dışında satış, hibe, vakıf, vasiyet gibi her türlü hukukî işlemlerde, istisna edilmemişse, üzerinde bulunduğu arsaya tâbi olarak taşınmaz muamelesi görür ve açıkça zikredilmemiş bile olsa arsanın konu olduğu hukukî işlemin kapsamına dahil olur.

Ağaç dikmek üzere arazi kiralalanabilir ve âriyet alınabilir. Kıra süresi bittiğinde yeniden uzatma söz konusu değilse ağaçlar sökülüp alınır. Âriyet alınan arazi üzerindeki ağaçların arazi geri istendiğinde sökülmesi gerekir. Âriyetin sürekli olması halinde vaktinden önce geri isteme, farklı hükümlere tâbidir (bk. ÂRİYET). Ağaç komşuluk hukuku bakımından da belli sonuçlar doğurmaktadır. İki komşu arazinin sınırlarında bulunan ağaçların dalları diğer araziye sarktığı takdirde, zarar gören taraf dalların kesilmesini ve çekilip bağlanmasını isteyebilir. Ancak gölgesi ekine zarar veriyor diye ağacın kesilmesini isteyemez. Ağaç sahibi, ağaçların bakımını yapmak, karşılık olarak da elde edilen meyveyi paylaşmak üzere bir kimse ile ortaklık kurabilir ki bu tür ortaklığa *müsâkât* denir. Başkasının ağacını haksız yere kesen veya telef olmasına sebep olan kimse, mal sahibinin zararını tazmin etmek zorundadır. Bir kimse-nin, kendisine ait olmayan bir arazide ağaç dikmesi durumunda ise, o kimse-nin iyi veya kötü niyetli olmasına göre farklı hükümler konulmuştur (bk. GASP).

BİBLİYOGRAFYA:

Ebû Dâvud, "Harâc", 37; Kâsânî, *Bedâ'i'uş-şanâ'i'*, Kahire 1327-28/1910 — Beyrut 1402/1982, IV, 183, 233; V, 216, 217; Merginânî, *el-Hidâye*, Diyarbakır, ts. (el-Mektebetü'l-İslâmiyye), III, 235; İbn Kudâme, *el-Mugnî* (nşr. Muhammed Halil Herrâs), Kahire, ts. (Mektebetü İbn Teymiyye), VI, 30-33; *Mecelle-i Ahkâmı Adliyye*, md. 232, 233, 711, 906, 1019, 1020, 1196, 1243, 1244, 1253, 1254, 1259, 1275, 1289, 1441; Hacı Resîd Paşa, *Rûhu'l-Mecelle*, İstanbul 1326-28, VI, 138; Ali Himmet [Berkî], "Ağaç", *İTA*, I, 122-126.

RAHMİ YARAN